

ISBN: 978-605-7949-98-1

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 186

Eleştirel Bir Giriş - 2

Editör

Yusuf Genç

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Cihan Aldık

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ekim 2019
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Matsis Matbaa Hizmetleri

San. ve Tic. Ltd. Şti

Sertifika No: 40421

Tevfik Bey Mah. Dr. Ali Demir Cad.

No: 51 Sefaköy Küçükçekmece /

İstanbul Tel: 212 624 21 11

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Alexis de Tocqueville

- Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür -

L Ü T F İ S U N A R

KETEBE

Lütfi Sunar

Sosyolojik teori, şarkiyatçılık, öteki, toplumsal değişim ve toplumsal tabakalaşma gibi alanlarda araştırmalar yapan Doç. Dr. Lütfi Sunar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi bölümlerinden 2002’de mezun oldu. Doktorasını 2010’da İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde tamamladı. Hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *Marx ve Weber’de Doğu Toplamları*, *Türkiye’de Toplumsal Değişim*, *Marx an Weber on Oriental Societies*, *Eurocentrism at the Margins: Encounters, Critics and Going Beyond*, *Debates on the Muslim World: Critical Perspectives on Islam* gibi kitap çalışmalarının yanı sıra çok sayıda makaleye imza atmıştır.

İçindekiler

Önsöz	7
Giriş: Modern Bir Düşünür Olarak Tocqueville	15
Tocqueville'in Hayatı.....	23
Seyahatte Kurulan Düşünce	45
Siyasi Görüşleri: Muhafazakâr Bir Liberalin Çelişkileri	65
<i>Amerika'da Demokrasi: Yükselen Bir Ülkenin Anatomisi</i>	81
Demokrasiden Despotizme: Burjuvazinin Tahakkümü ve Modern Kontrol.....	101
Sömürgecilik: Ulusu Tazeleyen Zulüm	115
Kölelik Karşısındaki Tutumu	149
Tocqueville'den Sonra: Modern Bir Klasiğin Oluşumu	165
Sonuç: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Tocqueville.....	177
Kronoloji.....	181
İleri Okumalar ve Eserlerinin Çevirileri.....	187
Sözlük.....	193
Kaynakça	197
Dizin.....	205

Önsöz

Tocqueville, 1831’de Amerika’ya, Amerika hakkında bir kitap yazma fikriyle gitmedi. Bu fikir ona Amerika’da kendiliğinden geldi. Elinizdeki kitabın hikayesi de Tocqueville’in seyahatinin ve eserinin hikayesine benzer. Bu kitabı yazma fikri 2013 yılında Amerika’da neredeyse kendiliğinden doğdu. Bu seyahatimin amacı Tocqueville üzerine çalışmayı içermese de onunla girdiğim uzun diyalog, altı yıl sonra bugün onun hakkında bir kitaba dönüştü.

2013 yılında doktora sonrası araştırmalarda bulunmak üzere üç aylığına Amerika’ya, University of North Carolina Wilmington’a gittim. Amacım doktora tezimin konusunun izleğini takip ederek modern Batı düşüncesinde öteki konusu etrafında kaleme almayı planladığım bir kitabın ön çalışmalarını yapmaktı. Hobbes’tan Weber’e kadar modern düşüncenin oluşumunda rol alan Hume, Smith, Hegel, Marx ve Durkheim gibi isimlerin ötekine bakışını karşılaştırmalı olarak ele almayı planladığım bu kitabı planlarken doğrusu Tocqueville’e yer vermeyi düşünmemiştim. Ancak UNC Wilmington kütüphanesindeki çalışmalarım ilerledikçe konu kendiliğinden Tocqueville’e doğru evrildi. Onda gördüğüm açıklık ve

cesaret modern sorunların tespitinde daha ileri bir analizin imkânını sunuyordu. Sonrasında kendimi Tocqueville'in metinleri, mektupları, orijinal el yazmaları ve notları arasında buldum. İlerleyen zamanlarda onun sömürge, kölelik, eşitlik konularında yazdıklarını derleyerek Türkçe *Sömürge ve Kölelik: Öteki Üzerine Seçme Yazılar* başlıklı bir kitap olarak yayımladım. Aslında orijinal metinlerin bu şekilde derlenmesi ve notlandırılarak yayımlanması Tocqueville'in ülkemizde bilinmesi için bir fırsattı. Tocqueville'in böldüğü asıl kitap projem ise bugün dörtte üçü yazılmış olarak tamamlanmayı bekliyor.

Tocqueville ile bu ilk diyalogum onun 19. yüzyılın liberal emperyalizminin bir temsilcisi olduğunu fark etmemle başka bir yöne evrildi. Kendi ülkesinde yumuşak despotizmin ortaya çıkmasına dair naif endişeler taşıyan bu ince ruhlu aristokrat, Fransa'nın büyüklüğünü göstermek adına Cezayir'de kan ve şiddetin zirveye çıkmasını tavsiye edebilmişti. Bazılarının köle olmayı hak ettiğini ama Fransa zorda kalmayın diye köleliğin kaldırılması gerektiğini söylerkenki soğukkanlılığı şaşırtıcıydı. Ancak onun tam da çağının bir adamı olarak, diğerlerindeki gibi yüce idealler altına gizlemeden ifade ettiği bu fikirlerin altında modern toplumun mahiyetine ve işleyişine dair oluşturduğu bakışın önemli bir yeri olduğunu görmezsek bu tespitler eksik kalır. Tocqueville'e göre modern devlet, merkezileşmenin uygulama imkânlarını genişleten şiddet üzerine bina edilmiştir. Eğer bu şiddet ihraç edilmezse içeride kalacaktır ve çeşitli sosyal patlamalara yol açacaktır. Dolayısıyla emperyalizm sadece basit bir yayılma değil, aynı zamanda ulus devlet makinesinin doğru işlemesi için bir zorunluluktur.

Tocqueville ülkemizde çok az okunup dikkate alınsa da 19. yüzyıl Avrupa düşüncesinin önemli halkalarından birini temsil etmektedir. Ancak diğerlerinden farklı olarak Tocqueville, siyasetin hem teorisini hem uygulamasını yapmıştır. Düşün-

cesini seyahatleri üzerine kurarak aslında modern bir düşünce geliştirme seyrini takip etmiştir. Bu bakımdan onun Amerika, Fransa ve İngiltere üzerine ayrıntılı yazmış olması, geniş bir entelektüel ve siyasetçi ağıyla temasta olması etki alanını genişletmektedir. Tocqueville, modern toplumun oluşumunu ve sorunlarını anlamak isteyen birinin mutlaka başvurmak zorunda olduğu birkaç düşünürden biridir.

Ancak onun düşüncelerini takip etmek her zaman kolay değildir. Zira her ne kadar *Amerika'da Demokrasi ve Eski Rejim ve Devrim* kendi sağlığında yayımlansa da konuşmalar, notlar, raporlar ve mektuplardan müteşekkil külliyyatının önemli bir kısmı yayımlanmadan kalmış ve sonradan çok farklı edisyonlara konu olmuştur. Bugün halen daha tam bir külliyyatın olmaması büyük bir eksiklik. Ancak Tocqueville söz konusu olduğunda anlaşılmayı engelleyen başka etkenler de devreye girer. Anlaşılmasının önündeki engel az bilinmesi değil aksine çok ama yanlış bilinmesidir. *Amerika'da Demokrasi*'nin birinci cildinin son satırlarında Amerika ve Rusya ile ilgili dile getirdiği kehanetler onun Soğuk Savaş düşünürü mertebesine yükseltilmesine neden olmuştur. Bu iki gücün gelecekte dünyanın birer yarısını ellerinde tutacaklarını söylerken Tocqueville, gözlem ve sezgi gücünden başka bir şeye dayanmaz. Ancak onun bu kehaneti özellikle Amerika'da Amerikan demokrasisinin önem ve değerini anlatmak için çok sık kullanılmıştır. Dolayısıyla Tocqueville'in kendi namı onun bütünlüklü anlaşılmasının önüne geçmiştir.

Halbuki Tocqueville, demokrasiyi övdüğü kadar ondan endişe de etmiştir. Bir aristokrat olarak demokrasinin dayandığı eşitlikçiliğin toplumun kontrolü için bürokrasiye merkezî bir güç verdiğini gözlemlemiştir. Böylece sanayi burjuvazisi herhangi bir risk üstlenmeden ve herhangi bir muhalefetle karşılaşmadan toplumu kontrol etme gücünü elinde toplamaktadır. Bunu yumuşak despotizm olarak adlandıran Tocqueville,